

ВІДГУК

офіційного опонента,

кандидата філософських наук *Юшкевич Юлії Сергіївни*

на дисертаційну роботу *Лопуги Орести Іванівни*

«Духовна культура сучасної української молоді: соціально-філософський аспект»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук
за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії.

Сучасна Україна переживає великі зміни в усіх сферах життя у зв'язку з інтеграційними процесами і прагненням посилити свої позиції на світовій арені. Однак на шляху до цієї мети важливим фактором є стан духовної складової нашого соціуму. Духовне становлення окремої особистості і сталий розвиток суспільства у цілому, залежить передусім не від економічних та політичних чинників, а саме від духовного середовища, в якому перебуває людина. Тому дослідження духовної культури молоді сучасного українського суспільства набуває пріоритетного значення в соціально-філософському дискурсі.

Окрім своєї незаперечної значимості, ця тема водночас відрізняється достатньою складністю, що є наслідком акцентуації на пошуку нових контекстів духовності як найвищого соціокультурного орієнтиру українського суспільства та особистості у сучасному науковому дискурсі, що є надзвичайно важливим з огляду на ті неоднозначні процеси, що відбуваються сьогодні в нашій державі.

Актуальність дослідження обумовлена низкою факторів. Насамперед, це суперечливий характер духовних процесів, а також їх розуміння як у суспільстві загалом, так і у філософській царині зокрема. Суперечливість вищезазначених явищ обумовлює й іншу їх характерну рису – вони є важко передбачуваними, їх проблематично реалізувати на практичному рівні. Тому усе більш актуальним у наш час стає питання

парадигмальних змін аксіосфери соціуму і окремої особистості, та пошук конкретних соціальних і виховних практик, що детермінують формування духовної культури молоді. В першу чергу, це стосується перехідних суспільств, що характеризуються аномічністю. Саме в такому стані перебуває сучасне українське суспільство, перед яким постає необхідність гармонійного поєднання ментально обумовленої національної духовної системи аксіологічних домінант та усталених загальноцивілізаційних підходів до духовних цінностей та духовної культури.

Аналіз сутності духовної культури молоді як інтегративного феномена, що поєднує як соціокультурні детермінаційні впливи на особистість, так і потенціал інноваційного розвитку суспільства, практично не систематизований у вітчизняній філософії загалом та соціальній філософії зокрема. У певному сенсі така заява буде справедливою і стосовно сучасної західноєвропейської філософії. Тут дослідження спільного та відмінного у традиції, модерні та постмодерні стосовно духовних феноменів одержало поширення, але при цьому власне проблема поєднання особистісного розвитку та соціокультурних процесів розглядається в основному в історико-генезисному аспекті з акцентуацією на проблематиці традиції, проте без поширення її на епоху постмодерну. При цьому слід підкреслити, що вітчизняна і західноєвропейська специфіка розгляду даної проблеми пояснюється принциповим розходженням у ставленні до культурних традицій та інновацій, що пов'язане з різним розумінням не тільки суспільства, але й цілей його розвитку. Західноєвропейським філософам властиве більш обережне ставлення до фундаментальних змін, які відбуваються в духовній культурі та ментальності. Натомість у вітчизняному науковому дискурсі спостерігаються значні трансформації у розумінні духовних процесів, про що свідчить і практика кінця ХХ – початку ХХІ століть, результатом чого є стан ціннісної невизначеності відносно критеріїв, змісту, спрямованості

духовного світу особистості у контексті системних соціокультурних змін. Тому, звернення дисертантки до обраної теми цілком виправдано.

У дисертаційній роботі простежується чітка концептуальна лінія. Всі три розділи слугують розкриттю єдиної мети – визначенню соціально-філософських засад дослідження духовної культури молоді на перетині взаємодії особистісних та соціокультурних чинників. Використаний дисертанткою категоріальний апарат допомагає поєднати всі розділи в єдину концептуальну структуру, підпорядковану виконанню поставлених завдань: розкрити сутнісні характеристики духовної культури української молоді як постмодерного феномену; обґрунтувати методологію дослідження на основі конкретизації соціально-філософської предметності духовної культури молоді; здійснити аналіз духовної культури української молоді у ціннісно-соціокультурному вимірі та прослідкувати її основні детермінанти; охарактеризувати соціокультурні репрезентації духовної культури української молоді; аргументувати інноваційні підходи щодо формування духовної культури української молоді, які ґрунтуються на її інтерпретації як ресурсу соціального розвитку.

Щодо головної мети й основних завдань дисертації можна констатувати, що соціально-філософська концептуалізація духовної культури сучасної української молоді з визначенням її предметності як об'єкта філософського дослідження та характеристик як реального соціокультурного феномена надала можливість дисертантці сформулювати досить обґрунтовані й достовірні висновки, які відрізняються науковою новизною.

Дисертантка послідовно вводить нас у коло завдань, що розв'язуються. Перший розділ використовується не тільки для огляду літератури по темі дослідження, але і являє собою свого роду демонстрацію творчої лабораторії авторки. Тут вона, з одного боку, заглиблюється в проблемне поле розгляду духовної культури молоді, що є

в наявності, а з іншого боку – здійснює порівняльний аналіз поглядів провідних дослідників цього питання у контексті соціально-філософської проблематики дослідження духовної культури загалом. При цьому проявляється ключова ідея дисертантки щодо зв'язку особистісних та соціокультурних тенденцій розвитку духовної культури молоді.

У наступних розділах дисертації здійснюється роз'яснення окремих моментів і сторін духовної культури молоді та соціокультурних механізмів її формування. Другий розділ, у якому показано необхідність інтегративного розуміння духовної культури у соціальному контексті, несе на собі потрійне навантаження: по-перше, дисертантка прагне ввести читача в складні перипетії своєї методології дослідження, але, одночасно, розкриває і специфіку аналізу генезису підходів; по-друге, прагне також переосмислити наявні наукові положення в контексті сформульованих у роботі проблем; по-третє, намагається продемонструвати застосування власної методології до дослідження найбільш значущих аспектів духовної культури молоді в епоху постмодерну. У розділі показано, що світоглядним фундаментом формування духовної культури молоді, яка зорієнтована на становлення духовно цілісної людини, має бути трансльована у вигляді духовних цінностей модель духовно орієнтованого суспільства. Відтак вимальовується чітка кореляція «духовна особистість – духовно орієнтоване суспільство» як основа реалізації соціокультурної парадигми процесу соціалізації молоді.

Досить продуктивним у дисертації є третій розділ. У ньому дисертантка розкриває характер взаємодії основних складових духовної культури у процесі соціокультурного впливу на сучасну українську молодь. При цьому вона фактично не тільки досліджує складові частини духовної культури молоді у соціокультурному контексті, але й намагається розкрити внутрішній зв'язок між даними частинами, з одного боку, і виховними процесами – з іншого. У розділі показано, що існує

необхідність розробки та упровадження у виховний процес нових технологій формування духовної культури молоді. Введення соціалізуюче-виховних програм, спрямованих на формування духовної культури молоді у її цілісному вигляді, є феноменом, здатним трансформувати сучасну культурну та освітню політику в країні у напрямі толерантності та соціально-культурного партнерства. Їхній зміст має системно-модернізуючий характер, оскільки дозволяє використовувати деконструкцію стереотипів у царині духовної культури для формування особистісно орієнтованої системи духовного виховання. Висновки, які робить дисертантка у даному розділі, є достовірними, достатньо обґрунтованими й новаторськими.

У цілому соціально-філософський аналіз сутності й способів формування духовної культури вітчизняної молоді в даній дисертації робить перспективним подальше наукове дослідження можливостей використання філософських підходів до обґрунтування соціокультурного впливу на становлення духовного світу сучасної молоді людини та сприятливих для цього процесу характеристик суспільства.

Разом з тим, враховуючи достатньо аргументовані та важливі для сучасної філософської науки положення і висновки, не обійшлося і без недоліків, які спонукають зробити певні зауваження та побажання:

1. Досліджуючи духовну культуру сучасної української молоді у єдності її соціокультурних та когнітивних характеристик, автор, використовує термінологічну зв'язку «духовно-моральна» відносно понять «культура», «цінності», «традиції» тощо. Потребує роз'яснення використання такого конструкту в тексті дисертаційного дослідження, зокрема його співвідношення з аносованим в завданнях дослідження поняттям «духовна культура».

2. Обґрунтовуючи значення духовної культури молоді для цілепокладання розвитку сучасного суспільства, автор розглядає означене

питання лише виходячи з вітчизняного досвіду. В контексті інтеграційних процесів, що мають місце в сучасному світовому соціумі і необхідності входження України в світову спільноту, на чому неодноразово наголошує дисертантка, вважаємо, більш продуктивним у плані розкриття даної проблематики здійснення аналізу не тільки української духовної культури, а й духовної культури молоді зарубіжних країн, що надало б можливість використання європейського досвіду створення у внутрішньому ціннісному просторі особистості установок на конструктивну соціальну поведінку та духовні цінності.

3. Зважаючи на те, що у дослідженні наголошено на необхідності гармонізації потенціалів духовного розвитку індивіда і соціокультурного середовища його буття, максимізації потенціалу його соціо- та гуманоцентричного розвитку, що вирішується, на думку автора, у межах стратегії цілеспрямованого формування духовної культури молоді як інноваційного потенціалу українського суспільства, доречно було б акцентувати увагу на виявленні конкретних шляхів і механізмів реалізації цієї програми в сучасному українському суспільстві.

4. Оформлення і стиль викладу матеріалу в цілому відповідають вимогам до подібних робіт. Водночас в дисертації бажано звернути увагу на недоліки стилю: досить поширені речення, не завжди науково структурований виклад думки, коректність вживань деяких термінів.

Наведені зауваження носять скоріше характер побажань і спонукають до дискусії, формою якої є офіційний захист наукової праці, і ніяким чином не скасовують у цілому позитивної оцінки поданої до захисту дисертаційної роботи, яка є змістовним, самостійним, оригінальним науковим дослідженням актуальної в теоретичному й практичному плані проблеми. Рівень вирішення науково-дослідницьких завдань дисертації свідчить про те, що О. І. Лопуга добре володіє й коректно користується методологією соціально-філософського аналізу. Положення, які

вносяться на захист, відрізняються вірогідністю, новизною й у цілому достатньою обґрунтованістю. Дані положення виступають досить продуктивними в плані подальшого осмислення цілого комплексу практичних і теоретичних питань, пов'язаних зі становленням сучасної соціальної філософії.

Основні результати дисертації достатньо повно висвітлені в наукових фахових виданнях у кількості й обсязі, що відповідає установленим вимогам до кандидатських дисертацій з філософії. Зміст автореферату цілком є ідентичним основним положенням дисертації.

У цілому варто визнати, що представлена до захисту дисертація Лопуги Орести Іванівни «Духовна культура сучасної української молоді: соціально-філософський аспект» є завершеним науковим дослідженням, що відрізняється внутрішньою логікою й концептуальною цілісністю побудови структурних елементів. Сама дисертація відповідає вимогам МОН України щодо кандидатських дисертацій та п. 13 Постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», а її авторка заслуговує на одержання наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії.

Офіційний опонент

кандидат філософських наук, старший викладач

кафедри філософії, історії та політології

Одеського національного економічного університету

Ю. С. Юшкевич

